

др Љубинка Шкодрић
виша научна сарадница
Институт за савремену историју
lj.skodric@gmail.com

Рецензија за књигу „**Окупирана култура: нацисти колаборационисти, музеји и културна добра у Србији током Другог светског рата**“

Књига коју су пред стручну и ширу публику ставили др Владимир Кривошејев и др Раде Ристановић представља наставак њихових истраживања у области музеологије и заштите културних добара на територији окупиране Србије током Другог светског рата. Ова тема није до сада детаљније анализирана у нашој историографији. Раду музеја током окупације у већини је посвећивана мања пажња у оквиру шириш синтеза писаних приликом обележавања јубилеја појединих музеја. Сасвим оправдано ова публикација је структуриран по тематско-хронолошком принципу и аутори су успели да нам пруже свеобухватну анализу теме истраживања. У појединим сегментима ова публикација искаче из задатих хронолошких граница. Посебно у погледу историјата иницијатива и доношења правних легислатива и стварања оквира за развој дела баштинске делатности у Србији од краја XIX до краја XX века.

У области музеологије ова публикација је значајна са више аспеката. Први и најважније је што она пружа историјат музејских институција на територији окупиране Србије током овог периода. Аутори су на основу темељног истраживања успели да читаоцима створе слику деловања Музеја Кнеза Павла, Музеја српске земље, Етнографског музеја као и локалних музеја у Нишу, Неготину, Великом Бечкерек, Вршцу итд. Акцент је стављен и на настојању окупаторске и колаборционистичке управе да се у градовима попут Крушевца, Јагодине и Краљева оснују музеји. Ово није пука догађајно-хронолошка историја већ анализа која нам пружа увид како су функционисале и са којим проблемима су се суочавале наведене институције. Аутори су и вешто реконструисали музејску свакодневницу са посебним освртом на положај музеалаца у овом тешком и искушењима испуњеном периоду.

Тема заштите културних добара анализирана је у двоструком тематском оквиру. Прва је детектовање, пописивање и заштита непокретних и покретних културних добара. Колеге Ристановић и Кривошејев указале су на оснивање и деловање прве установе за заштиту културног наслеђа-Централног завода за чување старина. Други је тотално опозитан првом и представља анализу пљачке и уништавања културних добара од стране окупатора.

Досадашња истраживања у већини су окупациону политику сагледава кроз репресију и страдање. Ова публикација доноси нови аспект ангажовања нацистичке Немачке на овом простору. Нуди и нова сазнања о културној политици владе Милана Недића. Колеге Ристановић и Кривошејев емпиријски су истражили тему. Посебно је за похвалу коришћење великог броја докумената немачке провенијенције, што је реткост у нашој историографији. Свеукупно сагледавана ова књига представља велики допринос у области историје баштенске политике и установа на територији Србије.

у досадашњем свом раду пружили су допринос књига је која тематски одскаче од устаљених и исувише заступљених историографских књига које анализирају војне операције, страдање и отпор. Њени аутори Други светски рат у окупираној Србији сагледавају из сасвим другог угла. Хоризонт ове публикације представља култура у њеном изузетно важном сегменту – заштити културних добара и раду музеја. Читајући странице ове књиге, можете да сазнате: како је основана и на који начин је деловала прва српска институција која је имала задатак да штити културна добра – Завод за чување старина; који музеји су радили у окупираној Србији и каква им је била делатност; како су се борили са општом немаштином настојећи да одрже и минимум рада; како је изгледао свакодневни живот у музејима; какав животни стандард су имали музеалци; која културна добра су нацисти украли и уништили; каква је била улога колаборационистичког режима у свим сегментима ове делатности; какав је био однос послератних власти према овим институцијама и водећим људима. У хеуристичком погледу ова монографија лежи на чврстим темељима примарних историјских извора, већински немачке и колаборационистичке провенијенције.

Љубица Шкодрић